

Riala hembygdsgård

Antikvarisk medverkan vid renovering av loftbod, Riala hembygdsgård, Riala socken, Norrtälje kommun, Uppland

Cecilia Pantzar

Rapport 2011:15

Riala hembygdsgård

Antikvarisk medverkan vid renovering av loftbod, Riala hembygdsgård, Riala socken, Norrtälje kommun, Uppland

Cecilia Pantzar
Rapport 2011:15

Rapporten finns i PDF-format på adressen
stockholms.lans.museum

Sickla Industriväg 5B, 131 54 Nacka
Tel 08-586 194 00 Fax 08-32 32 72
Webb: www.stockholmslansmuseum

© Stockholms läns museum
Produktion: Stockholms läns museum
Bild framsida: Loftboden efter renovering, från nordöst. Lp20110369.

Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133

Nacka 2011

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder.....	7
Administrativa uppgifter.....	7
Byggnadshistorik med relevans för ärendet.....	7
Utförda åtgärder.....	8
Avvikelser från arbetshandlingar.....	14
Iakttagelser under renoveringen.....	14
Kultuhistorisk bedömning av utförda åtgärder.....	14
Övriga handlingar med relevans för ärendet.....	14

Sammanfattning av utförda åtgärder

Arbetet har omfattat lagning och byte av skadat timmer. För att möjliggöra åtgärderna avlägsnades ett påbyggt utedass på ena gavelfasaden. Det återmonteras inte.

Administrativa uppgifter

Objekt:	Loftbod på Riala hembygdsgård
Socken:	Riala
Kommun:	Norrtälje
Landskap:	Uppland
Arbetshandlingar:	Bygg & Kulturteknik
Länsstyrelsens beslut:	dnr 434-10-17097, 2010-12-29; dnr 434-10-1155, 2010-04-27
Byggherre/beställare:	Riala hembygdsförening
Entreprenörer:	Bygg & Kulturteknik
Antikvarisk medverkan:	Stockholms läns museum genom Cecilia Pantzar
Byggnadstid:	2011-03-10 – 2011-04-30
Antikvarisk slutbesiktning:	20110509

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Riala hembygdsförening bildades 1934. Startskottet blev övertagandet av en rivningshotad parstuga. På tomten som utgör hembygdsgården fanns även en mindre undantagsstuga. Loftboden flyttades till hembygdsgården omkring 1950. Dess förr innan stod boden i byn Björndal. Ett bevarat fotografi visar boden på sin ursprungsplats. Det finns tyvärr ingen dokumentation från flytten och kunskapen om dess funktion är sparsam. I dagens interiör märks tydliga spår av nedsotning. Den öppna spisen följer sannolikt ett tidigare utförande, men saknar en angränsande bakugn. Spår efter bakugnen märks i den anfrätta timmerväggen och ett kvarvarande inhak för spisens bärlina.

Dendrodatering

Analysen av provtagning med borrhärdar visar att boden är byggd av timmer från tall. Bottenvåningen är uppförd 1811 eller därefter och loftvåningen påbyggd 1825 eller därefter. Timret är sannolikt hämtat från ett och samma område i Uppland/Sörmlands-området.

Till vänster syns loftboden på sin ursprungsplats i Björndal. (Foto Riala hembygdsförening).

Utförda åtgärder

Hembygdsföreningen har i egen regi reparerat och lagt om bodens tegeltak. Föreningen kommer även att måla de reparerade fasaderna med slamfärg.

Timmerstommen var i sin helhet relativt välbevarad. Skadorna var främst koncentrerade till nord- och västfasaden. På sydsidan fanns äldre angrepp av husbock. Bärigheten var dock intakt. Entrésidan med utskjutande loftdel i öster var i gott skick. Vid lagningen iaktogs spår efter skadedjursangrepp. Inga av dessa var pågående.

Åtgärderna har så långt det varit möjligt begränsats till ilagningar. Endast ett genomgående timmerbyte utfördes. Stommen tätades åter med mossa.

Nordfasaden

På nordsidan byttes ena halvan av varv X i sin helhet. Vid bytet användes begagnat timmer. Övriga lagningar utgör utvändig renhuggning av rötskadade delar och infällning av nytt timmer. Ilusningar infästes med skruvar som drogs in på djupet. Skruvhuvuden är redan nu till stor del dolda och kommer på sikt alltmer att omslutas av timmerytan.

Varv 4 lagades i överkant. Varv 5-8 och 10 lagades i sin helhet utvändigt.

Nordfasaden efter påbörjad rensning av rötskadade ytor. På bilden syns timmerman Ola Lundqvist. Lp20110376.

Nordfasaden efter rensning av rötskador. Lp20110377.

Nordfasaden efter lagning. Varv 7 byttes i sin helhet sträckan till höger om fönstret. Övriga lagningar är inte genomgående. Lp20110373.

Ola Lundqvist framför nordväggen vid slutbesiktningen i maj. Lp20110370.

Västfasaden

Gavelfasaden i väster hade påtagliga sättningar. Timmervarvet som bär mellanbjälklaget var särskilt skadat, varv 9. För att värna befintliga inhak bevarades varvets insida, men merparten av stocken är utbytt utvändigt.

Varv 4 lagades upptill. Varv 6-7 lagades i sin helhet utvändigt. En äldre brädlagning av hål i varv 10 ersattes av en tät ilusning. En äldre mer tät lagning i varv 3 bevarades. Bottenvåningens fönsterbåge hade delvis förskjutits ur sitt läge. Vid lagningen kompletterades det anslutande varvet utvändigt.

Sydfasaden

På sydsidan begränsades åtgärderna till yttlig lagning av syllstocken.

Östfasaden

Inga timmerlagningar utfördes.

Västfasaden efter rensning av rötskador. Lp20110374.

Västfasaden efter lagning. Inga lagningar är genomgående. Lp20110372.

Sydfasaden före lagning. Endast syllen åtgärdades ytligt. Lp20110375.

Sydfasaden efter lagning i syllen. Lp20110368.

Sydvästra knuthörnet bakom den öppna spisen kompletterades med en stöd Stolpe. Utrymmet mellan spis och vägg har tidigare rymt en bakugn. Lp20110371.

Avvikelser från arbetshandlingar

Andelen byte av timmer blev betydligt mindre än beräknat. Istället kunde de skadade ytorna huggas rena och ilagas.

Iakttagelser under reoveringen

Inför reparationen av timmerstommen noterades äldre lagningar:

Nordfasad – varv 1-3 utbytta

Östfasad – varv 1 utbytt

Sydfasad – varv 1-2 utbytta

Västfasad – varv 1-2 utbytta

På sydfasaden finns tre genomgående urtag i varv 4-5. Två kvadratiska och ett mer långsträckt rektangulärt som är täckt av en bräda. I överdelen av detta ansluter timmer från den invändiga spisen.

Trappan till loftet byttes av säkerhetsskäl nyligen ut mot en modern variant.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Arbetet har följt åtgärdsplanen och utförts med god hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värden. En viktig utgångspunkt har varit att värna den enhetliga interiören. Utvändiga rötskador har avlägsnats och lagats med ilaskning. Avfärgning med falu rödfärg kommer att utföras av föreningen under den kommande säsongen.

Övriga handlingar med relevans för ärendet

Dendrokronologisk analys. Kvartärgeologiska avdelningen, Lunds Universitet.
20091202